

УДК 373.3.091.3.018.43:81.271

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5\(51\)-1147-1156](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-5(51)-1147-1156)

Петрик Крістіна Юрївна кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, тел.: (066) 475-34-82, <https://orcid.org/0000-0003-0615-5217>

Малиш Яна Вікторівна здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, тел.: (096) 110-63-82, <https://orcid.org/0009-0007-5612-6357>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У статті розглянуто психолого-педагогічні аспекти формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти у контексті сучасних викликів. Визначено, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку комунікативних навичок, оскільки учні активно адаптуються до нового соціального середовища, вчать взаємодіяти з однолітками та дорослими, засвоюють нові мовленнєві конструкції. Особливу увагу приділено впливу цифровізації освіти, зростаючої багатомовності, а також необхідності розвитку емоційного інтелекту як важливого чинника успішної комунікації між здобувачами початкової освіти.

У статті проаналізовано роль педагогічних стратегій у формуванні мовленнєвої культури молодших школярів, зокрема використання інтерактивних технологій, діалогічного підходу, арт-педагогіки та методів інклюзивного навчання. Окремо висвітлено психологічні аспекти розвитку мовлення, такі як мотивація до комунікації, когнітивні та емоційні особливості здобувачів початкової освіти, вплив соціального середовища та рівень сформованості навичок усного та писемного мовлення.

Запропоновано практичні вправи щодо ефективного формування мовленнєвої компетентності молодших школярів у сучасних умовах, з урахуванням інноваційних підходів до навчання та викликів, спричинених цифровою трансформацією, соціальними змінами та необхідністю адаптації учнів до динамічного суспільного простору. Зазначено, що розвиток мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти є багатогранним процесом, що потребує комплексного підходу та взаємодії педагогів, психологів і сім'ї для забезпечення успішної соціалізації та навчальної діяльності молодших школярів.

Ключові слова: молодший шкільний вік, здобувачі початкової освіти, мовленнєва компетентність, комунікативно-мовленнєві уміння, психолого-педагогічні аспекти.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 5(51) 2025

Petryk Kristina Yuriiivna PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Pedagogy, Berdyansk State Pedagogical University, Zaporizhzhia, tel.: (066) 475-34-82, <https://orcid.org/0000-0003-0615-5217>

Malysh Yana Viktorivna PhD student of the second (master's) level of higher education, Berdyansk State Pedagogical University, Zaporizhzhia, tel.: (096) 110-63-82, <https://orcid.org/0009-0007-5612-6357>

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF FORMING SPEAKING COMPETENCE OF PRIMARY EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES

Abstract. The article deals with the psychological and pedagogical aspects of the formation of primary school students' speech competence in the context of modern challenges. It has been determined that primary school age is a sensitive period for the development of communication skills, as students actively adapt to the new social environment, learn to interact with peers and adults, and acquire new language structures. Particular attention is paid to the impact of digitalization of education, growing multilingualism, and the need to develop emotional intelligence as an important factor in successful communication between primary school students.

The article analyses the role of pedagogical strategies in shaping the speech culture of primary school students, including the use of interactive technologies, dialogue approach, art pedagogy and inclusive education methods. The psychological aspects of speech development, such as motivation to communicate, cognitive and emotional characteristics of primary school children, the influence of the social environment and the level of oral and written skills are highlighted.

Practical exercises on the effective formation of primary school students' speech competence in modern conditions are proposed, taking into account innovative approaches to teaching and the challenges posed by digital transformation, social change and the need to adapt students to a dynamic social space. It is noted that the development of primary school students' speech competence is a multifaceted process that requires an integrated approach and interaction between teachers, psychologists and families to ensure successful socialisation and learning activities of primary school students.

Keywords: primary school age, primary school students, language competence, communicative and speech skills, psychological and pedagogical aspects.

Постановка проблеми. Зміни в освітньому середовищі, інтеграція України в європейський освітній простір, впровадження новітніх технологій та необхідність формування ключових компетентностей згідно з Державним

стандартом початкової освіти зумовлюють потребу в оновленні підходів до розвитку мовленнєвих навичок. Особливої уваги потребує питання створення сприятливих психологічних умов для мовленнєвої активності здобувачів початкової освіти, адже страх помилок, низька мотивація чи невпевненість можуть уповільнювати процес оволодіння мовою.

Формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти є однією з ключових завдань сучасної української школи. В умовах глобалізації, цифровізації освіти, змін у комунікативному середовищі та викликів, спричинених соціальними й політичними трансформаціями, особливого значення набуває психологічний та педагогічний підхід до розвитку мовлення молодших школярів. Адже саме в початковій школі закладаються основи ефективної комунікації, що впливає на подальший освітній і соціальний розвиток учнів.

Молодший шкільний вік є надзвичайно важливим етапом у розвитку здобувача початкової освіти, оскільки саме в цей період відбувається інтенсивне формування його особистості, розширення когнітивних можливостей, активне засвоєння соціальних норм та розвиток комунікативних навичок. Учні початкової школи відзначаються природною допитливістю, бажанням досліджувати навколишній світ, прагненням до самовираження та соціальної взаємодії. Важливо, щоб в освітньому процесі кожен здобувач відчував свою значущість, унікальність і мав можливість реалізувати свій потенціал, оскільки це сприяє розвитку впевненості в собі, позитивної самооцінки та внутрішньої мотивації до навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування мовленнєвої культури школярів розглядали такі науковці, як: О. Бондаренко, М. Вашуленко, О. Вашуленко, С. Дорошенко, Л. Дубровіна, В. Едигей, В. Зайцев, І. Пальченко, Н. Скрипченко, І. Федоренко, Л. Глиницька, В. Мартиненко, Л. Обухова, С. Подліна, К. Пономарьова, О. Савченко, В. Сухомлинський, О. Тихомирова, К. Ушинський та ін. Їхні наукові праці висвітлюють значення мовлення як засобу не лише комунікації, а й когнітивного, емоційного та соціального розвитку особистості здобувача початкової освіти. Сучасні виклики, на їх думку, зокрема дистанційне навчання, багатомовне середовище, інклюзія та соціально-психологічні аспекти навчання дітей з особливими освітніми потребами, вимагають адаптації методик формування мовленнєвої компетентності. Саме тому дослідження психолого-педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти є надзвичайно важливим для забезпечення якісного освітнього процесу в початковій школі закладу загальної середньої освіти.

Мета статті – проаналізувати психолого-педагогічні аспекти формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти у контексті сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування мовленнєвої культури, адже саме в цей час активно розвиваються комунікативні здібності, навички соціальної взаємодії, критичного мислення та самовираження. У цьому віці у здобувачів початкової освіти формується емпатія, зростає чутливість до емоційного забарвлення мовлення, що сприяє розвитку не лише вербальних, а й невербальних комунікативних навичок. Водночас мотивація до навчання та мовленнєвої діяльності залежить від середовища, у якому перебуває учень: родини, школи, взаємодії з однолітками та вчителями.

Формування мовленнєвої культури в початковій школі тісно пов'язане із педагогічними підходами, що застосовуються у освітньому процесі. Зокрема, ефективними є методи діалогічного навчання, сторітелінгу, рольових ігор, технологій критичного мислення, інтерактивних вправ, які сприяють природному засвоєнню мовних конструкцій та розвитку аргументованого висловлювання. Важливе місце займає педагогіка партнерства, яка передбачає рівноправний діалог між учнем і вчителем, створення атмосфери довіри, підтримки та активного залучення кожного здобувача початкової освіти до комунікативного процесу. Сучасний освітній простір відкриває нові можливості для розвитку мовлення через цифрові технології. Використання інтерактивних платформ, аудіокниг, мультимедійних вправ і мовленнєвих тренажерів допомагає молодшим школярам вдосконалювати навички усного та писемного мовлення у цікавій, доступній та інтерактивній формі.

Соціальне середовище також відіграє важливу роль у мовленнєвому розвитку. Здобувачі початкової освіти, які мають багатий мовленнєвий досвід, наприклад, зростають у двомовному середовищі або активно читають, демонструють вищий рівень комунікативної компетентності. Важливою умовою успішного розвитку мовлення є створення ситуацій успіху, які формують впевненість у власних мовленнєвих здібностях та мотивацію до подальшого саморозвитку.

Педагогіка початкової школи повинна не лише забезпечувати якісний освітній процес, а й створювати умови для розвитку емоційного інтелекту, соціальних навичок і творчого потенціалу молодших школярів. Атмосфера довіри, підтримки та психологічної безпеки в освітньому середовищі початкової школи є важливим чинником зниження тривожності, розвитку стресостійкості та формування позитивного ставлення в учнів до навчання.

Одним із ключових аспектів розвитку здобувача початкової освіти є мовленнєва комунікація, яка виступає не лише засобом передачі знань, а й інструментом соціалізації. Вміння чітко висловлювати свої думки, слухати та розуміти інших, брати участь у діалозі сприяє успішній адаптації до шкільного середовища та формуванню навичок конструктивної взаємодії. З педагогічної точки зору, розвиток мовленнєвої компетентності є фундаментом для засвоєння інших навчальних дисциплін, оскільки він забезпечує здатність до

аналітичного мислення, рефлексії та продуктивного навчання. Процес формування мовленнєвої компетентності в молодшому шкільному віці, з психологічної точки зору, нерозривно пов'язаний із розвитком когнітивних процесів, таких як пам'ять, увага, мислення та уява. Також, значний вплив мають емоційні та мотиваційні чинники: позитивне ставлення до навчання, задоволення від взаємодії, відчуття успіху. Підтримка з боку педагога відіграє важливу роль у створенні умов для розвитку мовленнєвої активності учнів, використовуючи індивідуальний підхід, диференційовані методи навчання та інтерактивні форми роботи.

Ефективний розвиток мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти можливий за умови комплексного підходу, що враховує як педагогічні, так і психологічні аспекти. Доцільним є застосування інтерактивних методів навчання, ігрових технологій, групових форм роботи, моделювання реальних комунікативних ситуацій та використання арт-педагогіки. Крім того, важливо забезпечити емоційно комфортне середовище, що сприятиме зниженню страху помилок, формуванню довіри до вчителя й однокласників, розвитку самостійності та комунікативної впевненості дитини.

У лінгвістиці та психології конструкт «мовлення» розглядається як основний засіб вербального спілкування та явище культурно-історичного розвитку. У тлумачному словнику сучасної української мови поняття «мовлення» визначається як процес добору і використання засобів мови для спілкування з іншими членами певного мовного колективу. Мовлення є формою існування живої мови, яка функціонує і в процесі функціонування перебуває у постійному розвитку [1, с. 131].

Однак мовлення є не лише засобом комунікації, а й відображає складні психологічні механізми, оскільки є сформованою історично у процесі матеріальної перетворюючої діяльності людей формою спілкування, що опосередкована мовою [7, с. 255]. Таким чином, мовлення постає не просто як технічний процес використання мовних засобів, а як психічний феномен, пов'язаний із когнітивними, емоційними та соціальними процесами.

Дані психологічної науки про особливості психічних змін, які відбуваються у свідомості учнів 6–10-річного віку під час засвоєння ними знань, вироблення в них практичних навичок оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності, допомагають учителям виявити труднощі в цій складній для дитини розумовій діяльності. Окрім цього, вчитель завжди повинен мати на увазі й те, що учні початкових класів відрізняються один від одного як рівнем мовленнєвого розвитку, так і особливостями протікання і формування в них різних психічних процесів.

З педагогічної точки зору, мовлення є водночас процесом і результатом навчальної діяльності. С. Дорошенко стверджував, що мовлення – це процес спілкування за допомогою мови, здійснюваний мовцем [3, с. 111]. Отже, багатогранність даного терміну дозволяє визначити мовлення як складний психологічний і педагогічний процес, що виявляється у спілкуванні людей за допомогою мови та вимагає спеціального розвитку.

У контексті формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти важливо враховувати комунікативний аспект навчання. О. Савченко підкреслює, що «компетентність – це укрупнений результат навчання, який не може бути досягнутий протягом двох–трьох уроків. Компетентність формується і розвивається впродовж тривалого часу, тому треба орієнтуватися у тому, якою є послідовність цілей вивчення предмета» [6]. Це означає, що розвиток мовлення у молодших школярів має бути системним і поетапним, із чітким урахуванням вікових особливостей та психолого-педагогічних закономірностей.

Зрештою, мовленнєва компетентність визначається як здатність адекватно й доречно використовувати мову в різних комунікативних ситуаціях, застосовуючи не лише мовні засоби, а й позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні способи вираження [4]. Таким чином, формування мовленнєвої компетентності передбачає не лише засвоєння мовних норм, а й розвиток комунікативної гнучкості, що забезпечує успішну соціалізацію здобувачів початкової освіти та ефективне спілкування в сучасному суспільстві.

Аналізуючи мовлення здобувачів початкової освіти, які починають навчатися в школі, варто зазначити, що воно, як правило, безпосереднє, стисле, мимовільне і діалогічне. Часто повторюються ті самі фрази, використовуються окремі слова-назви предметів замість формулювання речень. Спілкування молодших школярів характеризується великою кількістю рухів і жестів. Здобувачі початкової освіти не завжди можуть висловити свої думки, почуття та передати словами те, що відчують. Вони ще не вміють лаконічно й точно будувати свої розповіді, часто переходять з однієї теми на іншу. У процесі спілкування не надають належного значення емоційності та ще не володіють навичками самоконтролю.

Здобувач початкової освіти як суб'єкт мовленнєвої діяльності в процесі навчання активно привласнює комунікативно-мовленнєвий досвід вчителя, набуваючи індивідуального досвіду спілкування. Отже, молодший школяр стає користувачем обов'язкової мовленнєвої норми, що забезпечує можливість передавання педагогом інформації та її сприйняття учнем через «відповідність» їхніх рівнів опанування мови мовлення. Успішність сприйняття й усвідомлення учнями навчального матеріалу залежить від розвиненості культури їхнього мовлення та рівня опанування ними низки його комунікативних здібностей [5].

Про сформованість у молодшого школяра операційного компонента культури мовленнєвого спілкування свідчить освоєння ним таких комунікативних якостей [5, с. 46–47]:

- змістовності, що потребує вміння виділяти головне, розміщувати фактичний матеріал у висловлюванні в потрібній послідовності;
- логічності – уміння послідовно, обґрунтовано викладати думки;
- зв'язності – уміння взаємопов'язано викладати частини змісту, теми;

- точності – уміння добирати для передавання інформації найбільш влучні вербальні засоби, зумовлені метою висловлювання, передавати суть;
- чіткості – уміння точно передавати істотне, формулювати висновки;
- багатства мовних засобів – здатності до опанування і гармонійного використання різноманітних лексичних, граматичних і стилістичних засобів;
- зрозумілості – уміння доступно викладати думку;
- правильності – уміння викладати думки відповідно до мовної норми;
- виразності – уміння відмовлятися від мовних стереотипів, а також добирати вислови згідно з комунікативною ситуацією тощо.

Наведемо приклади дидактичних вправ для розвитку зв'язного мовлення в процесі формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти:

Вправа № 1 (1–2 класи)

Мета: автоматизація заданого звуку в активному мовленні, розвиток зв'язного мовлення, зорового сприймання, загальної моторики, міміки, активізація знань з літературного читання, підвищення рівня комунікабельності, створення сприятливого емоційного фону, формування вміння працювати в команді, розвиток товарищескості.

Інструкція: оберіть картку, спробуйте відгадати, яка казка в ній зашифрована, назвіть її. Перелічіть головних героїв.

Хід виконання: учні тягнуть картку. Після цього намагаються відгадати її. Називають головних героїв (індивідуальна або групова робота).

Картка № 1	Картка № 2
<p>1 КАЗКА</p> <p>ТАЙМЕР</p>	<p>2 КАЗКА</p> <p>ТАЙМЕР</p>
<p>1 КАЗКА</p> <p>ІВАСИК-ТЕЛЕСИК</p> 	<p>2 КАЗКА</p> <p>КОЛОБОК</p>

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 5(51) 2025

Вправа № 2 (2–3 класи)

Мета: наповнення та активізація словника здобувачів початкової освіти, розвиток граматичної будови мовлення, вдосконалення навичок спілкування.

Інструкція: продивіться запропоновані сенкани, визначте ключове поняття серед запропонованих. Доберіть спільнокореневі слова до запропонованих у сенкані слів та складіть з них речення.

Хід виконання: вчитель пояснює, що таке сенкан, правила його побудови. Здобувачі початкової освіти витягують картку з завданням, читають вголос, відгадують його. Складають речення з опорою на сенкан (індивідуальна або групова робота).

Картка № 1		<i>Словник:</i> зима, літо, осінь.
1.	1.	1.
2. Холодна, пухнаста.	2. Тепле, яскраве.	2. Золота, хмарна.
3. Замітає, холодить, зачаровую.	3. Веселить, сушить, пече.	3. Збирати, прибирати, грати.
4. Як не любити грати в сніжки і ліпити снігову бабу.	4. Сміється гучним пташиним голосом.	4. Гарно грати в опалому листі.
5. Сніг.	5. Відпочинок.	5. Золотий сезон, бабине літо.
Картка № 2		<i>Словник:</i> сніжинка, веселка, дощ.
1.	1.	1.
2. Срібляста, холодна.	2. Красива, різнобарвна.	2. Холодний, мілкий.
3. Літає, кружляє, падає.	3. Звеселяє, зникає, з'являється.	3. Йде, мрячить, крапає.
4. Велетенський діамант на моїй долоні.	4. Магія з'являється, коли йде дощ і світить сонце.	4. Щедро землю поливає.
5. Зірочка.	5. Диво.	5. Калюжі.

Вправа № 3 (3–4 класи)

Мета: автоматизація фонем у зв'язному мовленні, наповнення та активізація словника, вдосконалення граматичних вмінь, розвиток зв'язного мовлення.

Варіант 1.

Інструкція: випробуйте себе у ролі рекламних агентів. Придумайте рекламу овочевого ринку, використовуючи слова та словосполучення зі словника.

Словник: відкрився ринок, реальні ціни, торгові ряди, вибір городини, помідори, огірки, картопля, перець, петрушка, кріп, гарбуз, салат, продавець, фермер.

Хід виконання: учні читають слова зі словника вголос дотримуючись правильної вимови. Самостійно складають рекламне оголошення (індивідуальна або групова робота).

Варіант 2.

Інструкція: відновіть зруйновані римовані рядки. Якщо самостійно не вийде добрати риму, зверніться до словника.

Словник: вирує, торгує, гаманця, торгувати, працювати, купувати, танцювати, обдурю, надую, фермі, городі, господині, газдині.

Хід виконання: учні самостійно додають пропущені слова (індивідуальна робота); молодші школярі змагаються між собою, хто добере більше слів до римівки (групова робота).

<i>Картка № 1</i>	<i>Картка № 2</i>
Базар гуде, базар ... , Хто, що має тим ... Підморгни́ть до продавця, Та тримайте ...	Ой поїду на базар, буду Фрукти, овочі продам, буду Ой продам я огірки, продам ще й цибулю, Торгувати я умію, себе не Ой, продам я помідори, ще й кругленькі дині, Хай всі знають, що на Є добрі

Варіант 3.

Інструкція: до запропонованих іменників доберіть прикметники у римованій формі.

Хід виконання: учні отримують картки з запропонованими іменниками, назвами овочів. Вони мають самостійно добрати прикметник до нього у римованій формі (індивідуальна робота); здобувачі початкової освіти змагаються між собою, хто добере більше прикметників у римованій формі (групова робота) [2, с. 155].

Відтак, психолого-педагогічні аспекти формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти полягають в доборі таких форм, методів і прийомів, які б повною мірою враховували особливості розвитку дитячої психіки, сприяли б усебічному розвитку школярів, формуванню в них на відповідному матеріалі прийомів розумової діяльності: аналізу і синтезу, класифікації, узагальнення, вміння робити висновки.

Висновки. Формування і розвиток мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти потребує комплексного підходу, який включає не лише використання сучасних освітніх технологій, але й урахування психологічних особливостей учнів. Важливу роль відіграють мотивація, емоційний комфорт і підтримка з боку педагога та батьків, що сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та розвитку комунікативних навичок. Важливими напрямками подальшої роботи є впровадження інноваційних методів навчання, адаптація освітнього процесу до індивідуальних потреб молодших школярів, розвиток партнерської взаємодії між учителем, учнями та батьками. Урахування сучасних викликів дозволить не лише підвищити рівень мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти, а й підготувати їх до ефективної комунікації в сучасному суспільстві.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 5(51) 2025

Література:

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь : Перун, 2004. 1440 с.
2. Гриньова М. В., Губарь О. Г. Формування мовленнєвої компетентності молодших підлітків в інклюзивному навчальному середовищі основної школи (перехідному етапі НУШ) : навч.-метод. посіб. Полтава : Аструя, 2021. 273 с.
3. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Центр навч. л-ри, 2006. 283 с.
4. Зажарська Г. П. Шляхи формування мовленнєвої компетентності учнів початкових класів на уроках української мови та літературного читання. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2019. № 3 (326). С. 36–43.
5. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: метод. посіб. Київ : КОНВІ ПРІНТ. 2020. 88 с.
6. Савченко О. Я. Закон України «Про освіту»: коментар у контексті проблем реформування початкової освіти. *Початкова школа*. 2018. № 1. С. 21–23.
7. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.

References:

1. Busel, V. T. (2004). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Comprehensive explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Irpin: Perun [in Ukrainian].
2. Hryniova, M. V., & Hubar, O. H. (2021). *Formuvannia movlennievoi kompetentnosti molodshykh pidlitkiv v inkliuzyivnomu navchalnomu seredovyshchi osnovnoi shkoly (perekhidnomu etapi NUSH)* [Formation of speech competence of younger adolescents in an inclusive educational environment of basic school (transitional stage of the New Ukrainian School)]. Poltava: Astraya [in Ukrainian].
3. Doroshenko, S. I. (2006). *Zahalne movoznavstvo* [General Linguistics]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
4. Zazharska, H. P. (2019). *Shliakhy formuvannia movlennievoi kompetentnosti uchniv pochatkovykh klasiv na urokakh ukrainskoi movy ta literaturnoho chytannia* [Ways of forming speech competence of primary school pupils in Ukrainian language and literature lessons]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, 3(326), 36–43 [in Ukrainian].
5. Ponomarova, K. I. (2020). *Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti molodshykh shkolariv u protsesi navchannia ukrainskoi movy* [Formation of communicative competence of primary school students in the process of teaching the Ukrainian language]. Kyiv: KONVI PRINT [in Ukrainian].
6. Savchenko, O. Ya. (2018). *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»: komentar u konteksti problem reformuvannia pochatkovoї osvity* [Law of Ukraine «On Education»: Commentary in the context of issues of primary education reform]. *Pochatkova shkola – Primary school*, 1, 21–23 [in Ukrainian].
7. Shapar, V. B. (2004). *Psykhologichnyi tлумachnyi slovnyk* [Psychological explanatory dictionary]. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].